

Про початок світу (за І. Нечуєм-Левцицьким)

Сто, як задумав Господь сотворити світ, та й говорить до найстаршого ангела Сатанаїла:

— А що, архангеле мій! Ходімо творити світ.

— Ходімо, Боже! — каже Сатанаїл.

От вони й пішли над море, а море таке темне, сказано безодня. Бог і каже до Сатанаїла:

— Бачиш оту безодню?

— Бачу, Боже!

— Іди ж, — каже, — у ту безодню на саме дно й дістань мені жменю піску; та гляди, як будеш брати, то скажи про себе: “Беру тебе, земле, в ім’я Господне”.

— Добре, Боже, — каже Сатанаїл і впірнув у саму безодню на самий пісок, та й задрісно йому стало. “Ні, — мовить, — Боже! Приточу я й своє ім’я; нехай буде разом і твоє, й моє”. Бере він та й каже: “Беру тебе, земле, на ім’я Господне й своє!” Довелося виносити, а вода йому той пісок так і змиває. Той так затискає жменю, але де вже Бога ошукати. Вигульк-

нув він з моря, так того піску як не було: геть вода змила.

— Не жартуй, Сатанаїле, — каже Господь, — іди знов та не приточуй свого ім’я.

Пішов Сатанаїл знову та й промовляє: “Беру тебе, земле, в ім’я Господне й своє!” І знов піску не стало. Аж за третім разом сказав уже Сатанаїл: “Беру тебе, земле, в ім’я Господне!” І ото вже несе та й не стискає жмені; так і несе на долоні, щоб то вода змила. Узяв Господь той пісок, ходить по морю та й розсіває. А Сатанаїл давай облизувати руку: хоч трохи, думає, сховаю для себе, а потім і землю збудую. А Господь розсівав та й питає:

— А що, Сатанаїле, нема більше піску?

— А нема, Боже!

— То треба благословити!

Та й поблагословив землю на всі чотири часті, і земля почала рости. А те, що в роті у Сатанаїла, й собі росте... аж губу розпирає. Бог і каже:

— Плюнь, Сатанаїле!

Той зачав плювати та харкати; і де він плював, то там виростили гори, а де він харкав — там виростили скелі. От через що в нас і земля нерівна. Воно ще кажуть, що нібито ті скелі та гори, бог зна, доки б росли, це Петро та Павло як заклили їх, то вони вже й не ростуть.

Ото Господь і каже до Сатанаїла:

— Тепер тільки б посвятити землю, але нехай вона собі росте, а ми відпочиньмо.

— Добре, Боже! — каже Сатанаїл.

І лягли вони собі спочивати. Господь спочиває, а Сатанаїл і думає, якби землю забрати! І ото підняв його та й біжить, щоб кинути у воду, а моря нема; вдарився на північ — і там не видати. Побивався на

всі чотири часті світу, ніде нема моря. Бачить він, що нічого не вдіє, несе Бога на те саме місце й сам коло нього лягає. Полежав трохи та й будить Бога:

— Вставай, Боже, землю святити.

Ще розказують, що Бог створив з того піску, що чорт виніс з води за нігтями, стільки землі, щоб їм обом можна було лягти. От лягли вони разом: Бог на схід сонця, а чорт на захід. Коли чортові здавалося, що Бог заснув, нечистий почав його пхати, щоб він упав у море та втопився. Аж земля далеко розсовувалась на схід сонця. Тоді чорт пхає Бога на захід сонця, потім на південь і на північ, і скрізь земля розсовувалась далеко й широко.

Про перший вік творіння

(за П. Кулішем)

Колись, ще за першого віку, за старих людей, миша і горобець засіяли разом просо. Коли вони зжали просо, то стали ділитися, та й не помирилися. Стали вони битися, стало збиратися всяке птаство і всякі звірі. Як почали тоді битися птахи зі звірами, як почали битися, то птахи і подолали й перебили звірів. Та хоч і подолали, зате й самі побилися. Тільки один птах “війнявся”, який і добив усіх звірів. Дуже втопився він і сів на високому-високому дереві. Коли йде самотній чоловік. Птах і просить того чоловіка:

— Дай мені бика, — каже, — я його з’їм. Я в тебе задарма брати не хочу — заплачу за нього.

Чоловік віддав. Птах з’їв бика й просить знову чоловіка:

— Донеси мене, будь ласка, до моєї хати.

Несе його чоловік, несе й заніс у страшні хащі. А він і каже:

— Зачекай тут трохи — я тобі винесу платню.

І виніс йому “царствечко” у золотому яечку, причому сказав:

— Ти не розкривай цього яечка, коли ввійдеш у село, а розкрий де-небудь у полі чи деінде.

Чоловік не послухався птаха і розкрив яечко посеред шляху: аж тут відтіль ярмарок такий, що боже храни! Ходить чоловік поміж людей та й плаче. На його щастя, нагодився тут один подорожній, якого чоловік і став просити:

— Зроби милість, чи не допоможеш ти мені зібрати все це та й закрити яечко!

Зібрали вони вдвох, закрили яечко, і пішов чоловік з тим “царствечком” додому: покаювся вже.

Коли слухач запитав в оповідача: “Звідкіля ж знову понабиралися звірі, після того як їх винищили птиці?” — “Це вже на другий вік повернуло: тоді Бог і людей, і всякої тварі розмножив”, — відповів оповідач.

Війна Сатанаїла з Богом

(за М. Грушевським)

Бог, ідучи на небо, сказав Сатанаїлові:

— Іди зі мною!

Але ж як Сатанаїл не мав крил, то не міг за Богом летіти. То Бог приробив йому шість крил, тоді Сатанаїл і полетів за Богом на небо. На небі жили вони

чи довго, чи коротко, цього ніхто не знає, тільки Сатанаїл так прислужився у Бога, що Бог подарував йому золоту корону на голову. Аж раз Богові треба було кудись піти на якийсь час, а на небі лишив господарювати самого Сатанаїла: показав йому, коли послати на землю дощ, коли вітер, а коли тепло. А після цього каже:

— Як тобі самому буде нудно, то маєш макітру води, намочиш в ній палець, капнеш, а з тої каплі зробиться такий самий, як ти, і тоді тобі не буде нудно, будеш мати з ким забавлятися.

Сказавши цеє, Бог пішов з неба.

Тільки що Бог вийшов за ворота, Сатанаїл кинувся до макітри, намочив в ній палець, капнув каплю води — бачить, справді, з неї зробився точнісінько такий самий, як він. Тоді він почав мачати в воду всі десять пальців і зробив кільканадцять тисяч подібних до себе чоловічків. Робив він їх, робив, аж поки води стало, і як викапав усю воду, дивиться, а їх стільки, що й світа божого не видно. Тоді Сатанаїл думає собі: “От тепер я цар так цар, маю своє військо, маю свої слуги, маю своє царство, вже нікого не боюсь, а Бога на небо не пущу, буду командувати тут сам”. І от він наказав своїм слугам, щоб ставили йому царський престол. Через годину престол був готовий. Сатанаїл виліз на нього, сів, набундючився й каже своєму війську, щоб воно стерегло, як буде летіти Бог на небо, щоб його не пустили. А Бог тим часом справився, де йому треба було, і летить назад на небо. Коли ж бачить: на небі тьма-тьмуца маленьких чоловічків, і всякий в нього кидає: той каменем, той буком, той болотом, хто чим попав, а Сатанаїл вбрався в

подаровану йому корону, сидить на престолі і командує ними — заслоняти йому дорогу і не пускати на небо. Але Бог все-таки на небо вилетів і, розсердившись уже на Сатанаїла, прокляв його, взяв палицю і пхнув нею поставлений Сатанаїловими слугами престол, і той престол разом з Сатанаїлом і всіма його слугами полетів на землю. Бог сказав: “Амінь”, і кого це амінь де захопило, як падав на землю, ще в повітрі, і не долетів ще до неї, то так він і зостався висіти там до Страшного суду. І тепер, як хто з людей іде або їде і зачепить головою або чимсь другим завислого в повітрі Сатанаїлового слугу, то до цього чоловіка обов'язково вчепиться блуд, і він зіб'ється з дороги — от з чого буває блуд.

Про зоряний Віз

(за С. Плачиндою)

Колись дуже давно, а де саме — невідомо, та трапилась велика посуха; така посуха, що не тільки в річках та озерах, а навіть і в колодязях повисихала геть-чисто вся вода, і люди без води почали хорувати та мерти. В тім краю, де ото трапилась така посуха, та жила одна вдова, а в тієї вдови була всього-на-всього одна дочка. Захорувала вдова без води, і дочка, щоб не вмерла її мати, взяла глечик та й пішла шукати води. Де вона її шукала, хто її знає, а тільки десь-то найшла. Набрала в глечик і понесла додому. По дорозі натрапила на одного чо-

ловіка, що вмирав без води; дала йому напитись і тим одволала його од смерті. Далі натрапила вона на другого, такого ж самого; потім на третього, четвертого і, вкінць, на сьомого. Всім давала пити і всіх одволала од смерті. Води зосталось у неї тільки на самому дні.

Йшла вона, йшла та по дорозі сіла відпочити, а глечик поставила коло себе на землю. Коли в той час де не взявся собака. Хотів, мабуть, теж напитись та й перекинув глечик. Коли перекинувсь той глечик, то з нього вилетіло сім зірок великих і восьма маленька, та й поставали вони на небі.

Ото ті зірки і є Віз, або душі тих людей, що дівчина їм давала пити, а восьма маленька — так то душа собаки, що перекинув глечик. Так ото Бог на те їх і поставив на небі, щоб усі люди бачили, яка щира була тая дівчина, а за її щирість Бог послав дощ на ту країну.

Могили і долини

(за Я. Новицьким)

Давно, бог його зна й коли, жив на світі богатир, і була в нього сестра. Той богатир щодня виїздив на охоту та на війну, а сестра зоставалась дома, варила обідать. Візьми вона та й зазнайся зі змієм. Богатир що виїде з дому, то змій і летить до сестри. Він був дужий, а проти богатира і в світі дужчого не було.

Задумала сестра звести богатира зі світу. Раз приїхав брат додому, а сестра підсіла до нього і питає:

— Скажи, братику, є хто проти тебе дужчий?

— Нема,— каже.

— А якби зв'язать руки дротом?

— Розірву і дрiт.

— Що ж є таке, чого б ти не розірвав?

— Все порву, а є одно — шовк. Шовком якби зв'язав товсто, тоді б... хто його зна...

— Ну, добре, брате. Дістану шовку: спробуєш силу?..

— Добре, сестро, дістань!

На другий день дістала вона шовку, а змія сховала під полом. Приїхав богатир.

— Нумо, брате, пробувать силу, поки голодний!

— Нум.

Сів богатир на лаві, а сестра давай його в'язать, давай обкручувать руки. Мотає та й мотає, мотає та й мотає; намотала уже так товсто, що й руками не обніме.

— Ну, братику, пробуй!

— Добре. Побачу.

Смикнув він — не рветься. Сестра тоді:

— Вилазь, змію, скоріше!

Тільки що показав змій голову, а богатир як нап'явся, так той шовк із шкірою і зліз з рук. Він тоді махнув раз, вдруге, втретє шаблею — так ті три голови у змія і відлетіли.

— Отака ти,— каже, — у мене вірна сестра?!

Взяв тоді її за коси, прив'язав дикому коневі до хвоста і пустив... Як поніс же той кiнь, як поніс!.. Оце де вдариться вона головою, там могила, де вдариться задом, там долина!.. Оббіг той кiнь пів світу, розніс сестрині кісточки до однієї і вернувся. З того часу, кажуть, стали могили і долини...